

Burcu Aydın Özudođru¹*Ekonomik ve Yapısal Politikalar Merkezi Direktörü*

EKONOMİDE TOPUKLULARIN AYAK SESLERİ²

Bugün 8 Mart Dünya Kadınlar Günü. 1900'lü yıllarda komünist/sosyalist akımın aradığı eşitlik mücadelesiyle kutlanmaya başlanan Kadınlar Günü, 1960'lar sonrasında küresel çerçevede artan feminizmin etkisiyle tüm dünyada kutlanmaya başlandı. Bugünü hala kutluyor olmamızın sebebi ise, yüzyıllık bir nostaljiden öte, maalesef küresel çerçevede cinsiyet eşitliğini sağlamaktan hala çok uzakta olmamızdır.

2020'li yıllarda kadınlar hala dünyanın hiçbir yerinde erkeklerle eşit hak ve fırsatlara sahip değiller. Dünya Bankasının Kadınlar Günü haftasında yayımladığı "Kadın, İş Dünyası ve Hukuk" Raporunda, şiddet ve çocuk bakımıyla ilgili yasal farklılıklar dikkate alındığında, kadınların erkeklerin haklarının üçte ikisinden daha azına sahip olduğu ve en zengin ekonomilerin bile kadınlara eşit fırsat sunmadığı görülüyor. Bu oran kanunların uygulanmasına geldiğinde daha da kötüleşiyor. Resmi bu kadar kötüleştirilen iki faktörden biri aile içi şiddet, cinsel taciz, çocuk yaşta evlilik ve kadın cinayetlerini kapsayan kadına şiddet olarak gösteriliyor. Bir diğeri ise **bakım hizmetlerine** sınırlı erişim imkanları olarak belirtiliyor. Yapılan çalışmalara göre, kadınlar erkeklere göre ücretsiz bakım işlerine günde ortalama 2,4 saat daha fazla zaman harcıyorlar ve bunun büyük bir kısmı da çocuk bakımına gidiyor.

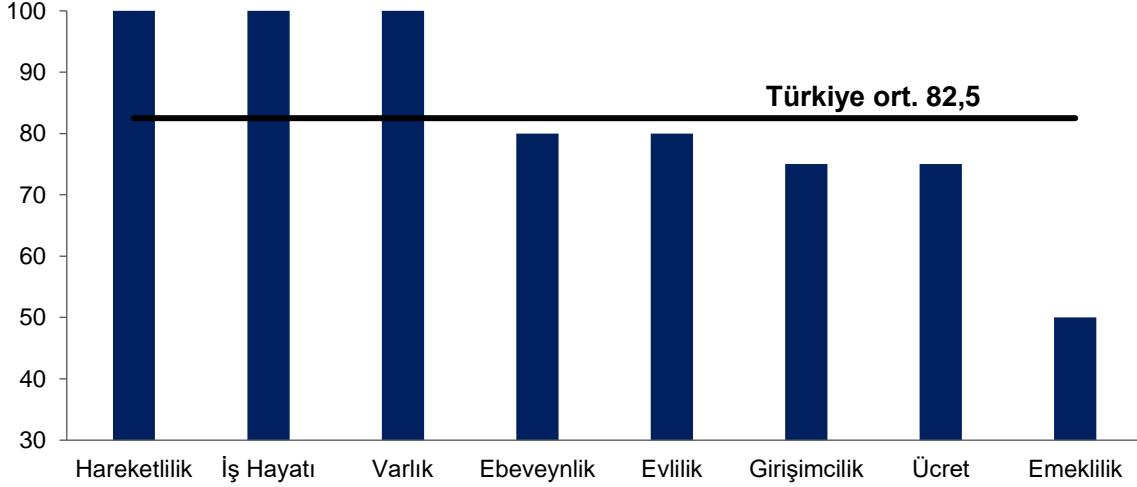
Dünya Bankası Raporu, Türkiye'de kadınların erkeklere oranla yüzde 82,5 oranında eşit olduğunu gösteriyor. Eşitliği bozan kalemlerse ebeveynlik, evlilik, girişimcilik, ücret ve emekliliğe ilişkin düzenleme ve uygulamalar olarak sıralıyor. Yine bu rapora göre, Türk kadınlarının hakları Avrupa ve orta Asya bölgesindeki kadınlara göre daha kötü.

¹<https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1451/Burcu+Aydin+Ozudogru+Dr.>

² Bu değerlendirme notu 8.03.2024 tarihinde Nasıl Bir Ekonomi Gazetesinde yayımlanmıştır.

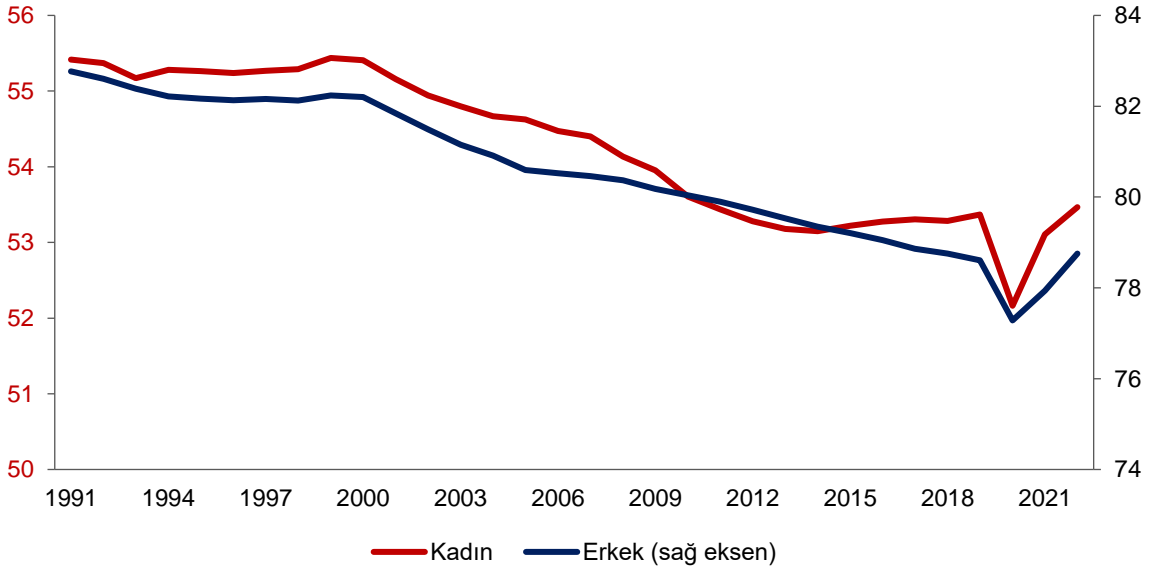
<https://www.ekonomim.com/kose-yazisi/ekonomide-topuklularin-ayak-sesi/733177>

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, sonuçlar, öneriler ve görüşler tamamen yazarına aittir. TEPAV'ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

Grafik 1: Türkiye'nin Kadın, İş Dünyası ve Hukuk gösterge skorları (2024, 0-100)

Kaynak: Dünya Bankası

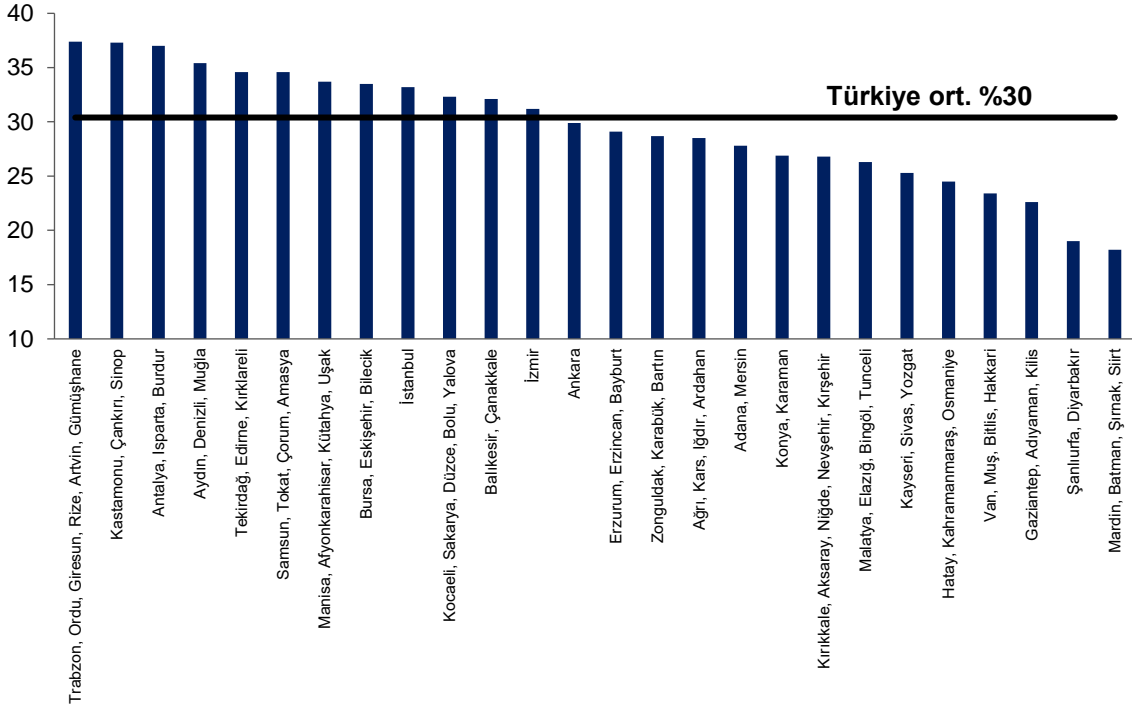
Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en önemli göstergeleri arasında istihdam piyasası yer alıyor. Dünya Bankası veri setine göre, 2022 yılında erkeklerin işgücüne katılımı %73 civarında iken kadınlarda bu oran %48'e düşüyor. Kadınların işgücüne katılımı zaten düşük olmasına rağmen, 1990'lı yıllardan bu yana katılım oranları daha da azalıyor.

Grafik 2: Dünya genelinde iş gücüne katılım oranı (% 15+ yaş)

Kaynak: Dünya Bankası

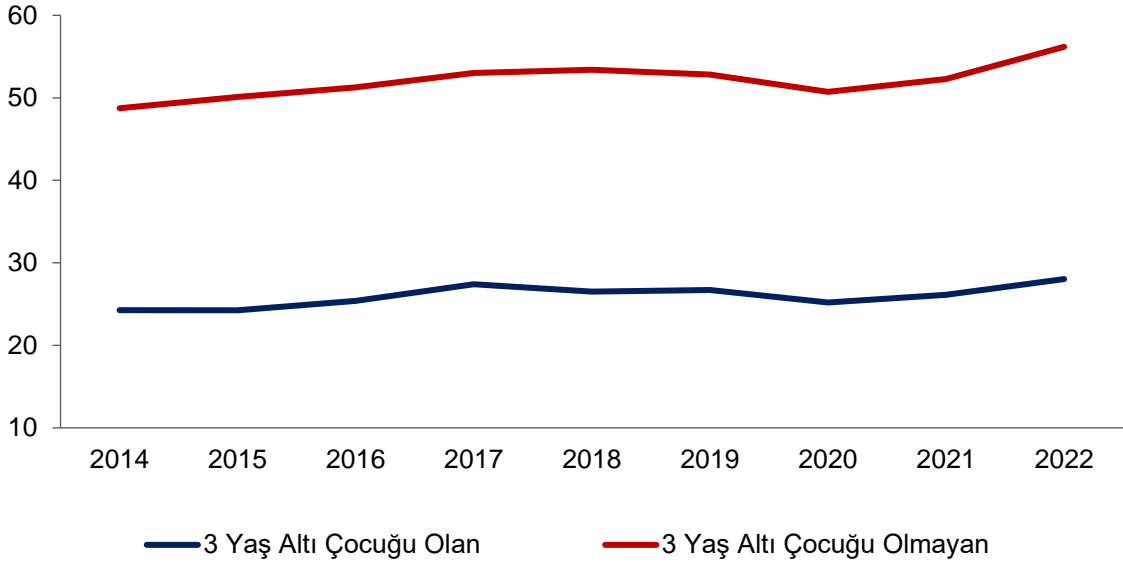
İstihdam konusunda küresel istatistikleri aşağı çeken ülkeler arasında maalesef Türkiye de yer alıyor. TÜİK'in yaptığı 2022 yılı Hanehalkı İşgücü Araştırmasına göre, Türkiye genelinde kadınların istihdam oranı yüzde 30 ile sınırlı. Bu oran kadın istihdamının en yüksek olduğu bölgelerde bile yüzde 37'yi aşmazken sosyal tabuların yoğun, imkanların ise kısıtlı olduğu doğu ve güney doğu illerinde yüzde 20'lerin altına düşüyor.

Grafik 3: Kadınlarda istihdam oranı (% , 2022)

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Araştırması

Türkiye genelinde kadın istihdamının düşük olmasında sosyo-ekonomik dinamikler belirleyici oluyor. Bu faktörler kadınların eğitim ve istihdam imkanını kısıtlıyor; kadınları hane içinde ekonomik olarak ölçülmeyen işleri yerine getirmeye sınırlandırıyor. Örnek vermek gerekirse 0-5 yaş grubu çocukların gündüz bakımlarını karşılayacak kreş/anaokuluna erişim imkanlarının düşük olması, kadınların işgücü piyasasından çekilmelerine sebep olan önemli faktörler arasında yer alıyor. TÜİK'in Hanehalkı İşgücü Araştırmaları, 3 yaş altı çocuğu olan kadınlarda işgücüne katılımın, çocuğu olmayanlara göre, 30 puan daha düşük olduğunu gösteriyor. Benzer şekilde, engelli ve yaşlı bakım hizmetlerinin de kadınlara yüklenmesi, kadınların işgücüne katılımını kısıtlayan bir başka engel olarak kendisini gösteriyor.

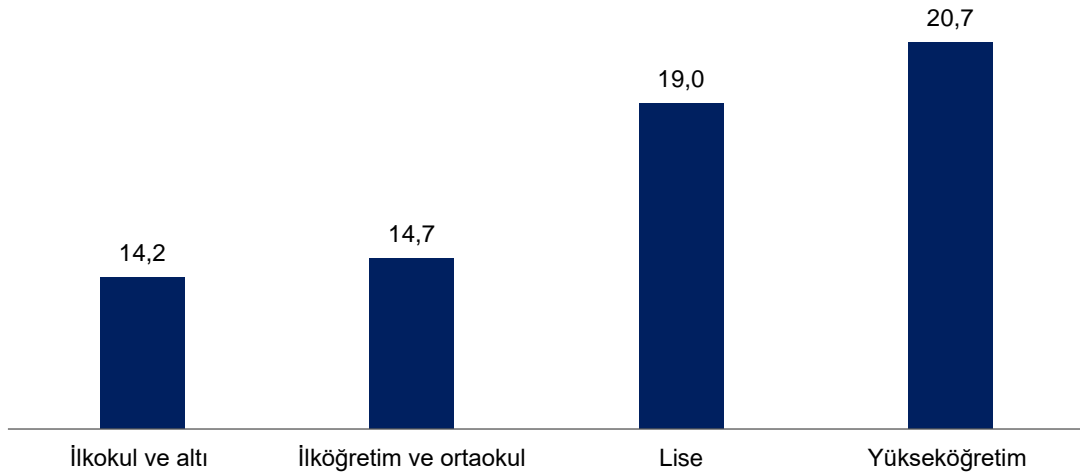
Grafik 4: Kadınlarda istihdam oranı (% , 2014-2022)

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Araştırması

Kadınlara işgücü piyasasına düşük katılımındaki bir diğer sebep de düşük gelir/kazanç yapısı olarak karşımıza çıkıyor.

Kadınlar ortalamada az kazanıyorlar. TÜİK verilerine göre, 2022 yılında ücretli çalışan kadınların yıllık ortalama geliri 119.663TL olmuş. Bu tutar ilgili yıldaki brüt asgari ücretin yaklaşık 1,5 katına denk düşüyor. Bu ücretler, kadının evde üstlendiği çocuk bakımı, yemek ve ev işleri gibi görevleri devretme konusunda haneye yeterli mali imkân sunmuyor.

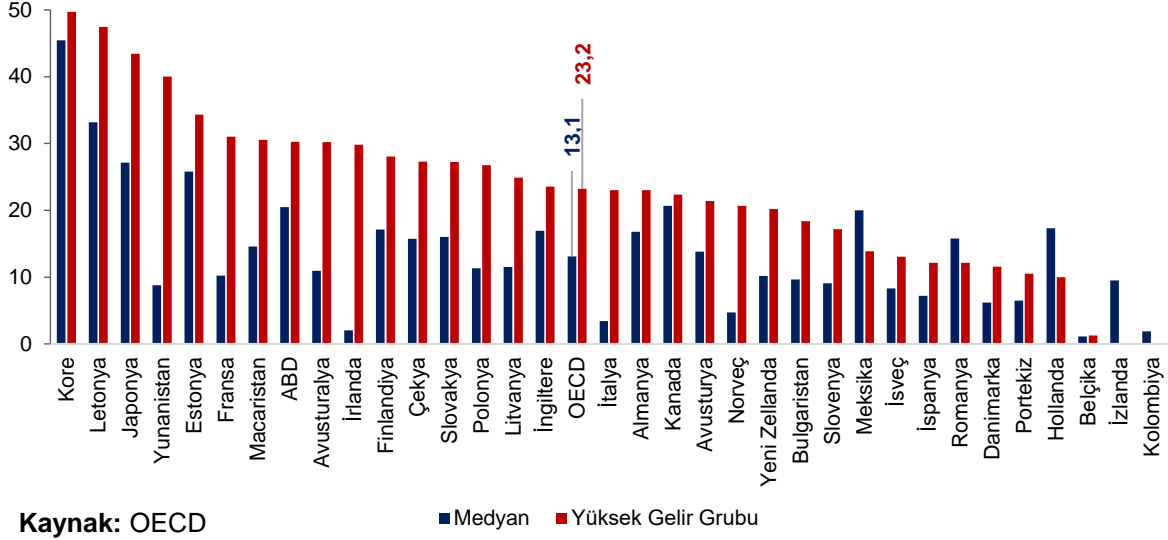
Kadınları işgücü piyasasından uzak tutan bir diğer faktör de ücret eşitsizliği. Özetle kadınlar erkeklere göre daha az kazanıyor. İşin vahim boyutu ise ücret farkının eğitim durumu ve mesleki yeterlilik arttıkça açılıyor olması. TÜİK'in yayınladığı 2022 yılı Kazanç Yapısı istatistiklerine göre, ilköğretim mezunu grupta erkekler kadınlardan %14 daha çok ücret alırken bu fark yükseköğretim mezunu grupta %20'yi aşıyor.

Grafik 5: Eğitim durumuna göre kadın-erkek ücret farkı

Kaynak: TÜİK

Ücret eşitsizliği küresel boyutta da büyük bir sorun olarak karşımıza çıkıyor. OECD ülkeleri genelinde erkekler kadınlara göre ortalamada yüzde 13 daha fazla kazanıyor. Bu fark yüksek gelir gruplarında kadınların aleyhine daha da açılarak yüzde 23'e çıkıyor. En kötü veriler ise sırasıyla Kore, Letonya, Japonya ve Yunanistan'a ait.

Grafik 6: OECD ülkelerinde cinsiyete göre ücret farkı (% , Erkek/Kadın)

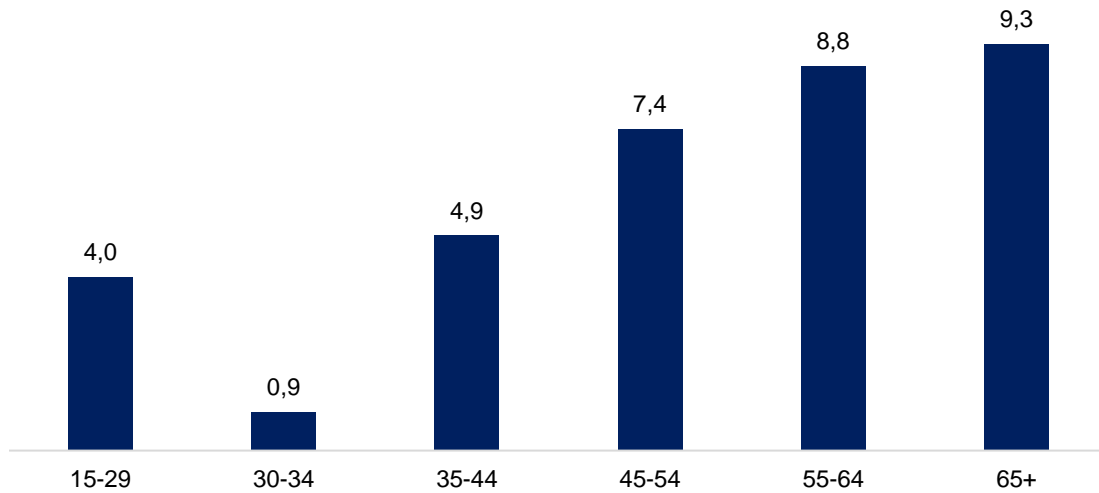
Kaynak: OECD

■ Medyan ■ Yüksek Gelir Grubu

Tünelin sonunda ışık var mı? Var!

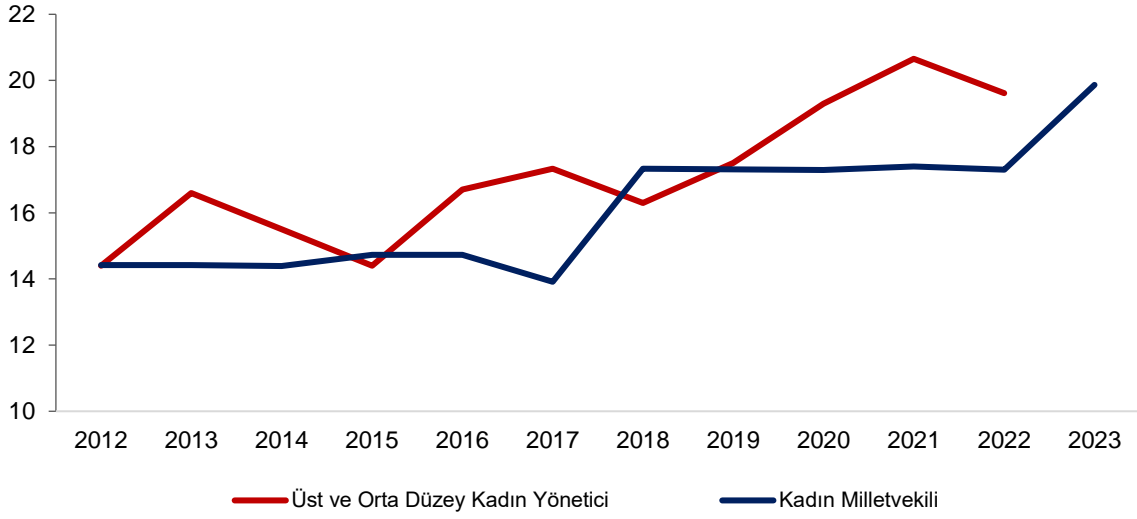
Türkiye'de yaş grubuna göre gelir durumuna bakacak olursak ücretlerdeki cinsiyet farkının düştüğünü görüyoruz. En düşük fark ise 35 yaş altı grupta. Bu durum bize istihdam piyasasına katılan genç kadınların cam tavanları kıracağına dair umut veriyor.

Grafik 7: Yaş grubuna göre kadın-erkek ücret farkı (% , 2022)

Kaynak: TÜİK

Kadınların artan üst düzey temsil oranını da bir başka umut verici gelişme olarak gösterebiliriz. Türkiye'de kadınların gerek iş dünyasında gerekse siyasette temsil oranlarının arttığını görüyoruz. 2020'li yıllarda üst ve orta düzeydeki kadın yöneticilerin sayısı ile TBMM'deki kadın milletvekillerinin oranı yüzde 20'lere yükseldi.

Grafik 8: İş dünyası ve siyasette kadınların temsil oranı (%)

Kaynak: TÜİK

Toplumsal cinsiyet eşitliğine dair göstergeler iyileşmekle beraber kadınların yakın zamanda erkeklerle eş hakları kazanacağını maalesef göstermiyor. Alejandro Badel ve Rishi Goyal tarafından hazırlanan 2023 yılı IMF makalesi, cinsiyet eşitsizliğini kapamaya yönelik reformların mevcut hızıyla devam etmesi halinde, küresel cinsiyet eşitsizliğinin kapanması için 300 yıl gerekeceğini tahmin ediyor. Bir başka ifadeyle bu farkın benim, benim çocuğumun, torunumun, hatta torunumun torununun döneminde de kapanmayacağını söylüyor!

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ekonomik sonucu ise ülkelerin kalkınma altyapılarını düşüren müthiş bir işgücü israfı oluyor. IMF'den Antoinette M. Sayeh, Alejandro Badel, Rishi Goyal, 2023 Eylül ayındaki Blog yazılarında gelişmekte olan ekonomilerde kadınların işgücüne katılımının ekonomik büyümenin itici gücü olabileceğini gösteriyor. Bu çalışma, kadınların işgücüne katılım oranının 5,9 puan artırmasının milli gelire etkisini 8 puan olarak tahmin ediyor.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin küresel çapta iyileştirilmesi ve reform gündeminin ivmelenmesi adına önemli gelişmeler de oluyor. Bu kapsamda IMF İcra Kurulu Temmuz 2022'de IMF'nin temel faaliyetlerine Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Yaygınlaştırmayı ekledi. Benzer şekilde Dünya Bankası da ülkelerin kadınların eş ekonomik haklar elde edebilmesi adına ülke bazında gelişmeleri izlemeye ve bu konuda politikalar önermeye başladı.

Özetle her geçen gün ekonomide topukluların ayak seslerini daha çok ve daha yüksek duyacağız.

Kaynakça

Badel A ve R. Goyal (2023) "When Will Global Gender Gaps Close?" IMF Working Papers.

Sayeh A. M., A. Badel ve R. Goyal (2023) "Countries That Close Gender Gaps See Substantial Growth Returns", IMF Blog.

World Bank (2022) "Women, Business and the Law in Turkey".

World Bank (2024) "Women, Business and the Law".